

РІДКІСНІ ВИДИ ПТАХІВ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОХОРОНА

Редінов К. О., Петрович З. О.

РЛП «Кінбурнська коса»

Моніторинг стану рідкісних видів птахів є одним з головних завдань досліджень, як в заповідних об'єктах так і поза їх межами. У 2003 р. нами проведено ревізію списку рідкісних птахів Миколаївської області, який нараховував тоді 57 видів (Редінов, Петрович, 2003). У зв'язку з виходом нової редакції Червоної книги України (2009) потребою часу є ревізія цього переліку. Крім того, протягом останніх років уточнено чисельність та особливості поширення деяких раритетних видів, визначено тенденції в їх популяціях, оцінено стан охорони. Саме цим питанням і присвячена наша робота. Зауважимо, що територія Миколаївської області, більша частина якої знаходиться в Степовій зоні, є однією з найбільш освоєних – сільгоспугіддя займають 81,8 % площі (Національна доповідь..., 2005).

Матеріал та методика

В основу роботи покладено особисті дані зібрані в 1989–2010 рр. в межах об'єктів ПЗФ: ПЗ «Сланецький степ», РЛП «Кінбурнська коса», РЛП «Тилігульський», РЛП «Приінгульський», РЛП «Гранітно-степове Побужжя», ДЗ «Рацинська дача», деяких заказниках та заповідних урочищах, а також під час експедиційних досліджень, що охопили більшу частину області. Частина даних зібрана під час участі в природоохоронних проектах Товариства охорони птахів України та інших акціях. Також опрацьовано літературні дані та повідомлення колег: І.П. Гержика, О.М. Деркача, П.С. Панченка, О.О. Форманюка, М.Ю. Шинкарука та інших. Під рідкісними птахами ми розуміємо види занесені до Червоної книги України (ЧКУ), Європейського Червоного списку (ЄЧС), Червоного списку Міжнародної спілки охорони природи (ЧС МСОП). Українські назви птахів подано за працею Г.В. Фесенко та А.А. Бокотея (2007).

Результати та їх обговорення

Протягом останніх 110 років в межах сучасної території області відоме перебування 72 рідкісних видів птахів, з них занесені в ЧКУ – 69 (зникаючі – 21, вразливі – 18, рідкісні – 28, невизначені – 2), ЄЧС – 10 (зникаючі – 1, рідкісні – 5, недостатньо відомі – 4), ЧС МСОП – 19 (знаходяться в критичному стані – 1, знаходяться в загрозливому стані – 1, вразливі – 7, знаходяться в стані, близькому до загрозливого – 10) (Подушкин, 1912; Ардамацкая, 1991; Кошелев и др., 1991; Черничко и

др., 1992; Прокопенко, Костюшин, 1993; Костюшин, Мирошниченко, 1995; Гержик, 1996, 2003; Костюшин, 1996; Рединов, 1999, 2002, 2003, 2006 а, б; Домашевский, 2001; Милобог и др., 2002, 2008; Ветров и др., 2003, 2008; Стригунов и др., 2003, 2008 а,б; Форманюк и др., 2003; Олейник, Рединов, 2005, 2006; Петрович, Рединов, 2006, 2007, 2008 а, б; Рединов и др., 2006, 2008 а, б; та інші). З цих видів в останні 20 років достовірно спостерігались 65, з них – 61 авторами особисто. Зауважимо, що до нового списку нами не внесено грифа чорного (*Aegypius monachus*) та очеретянку прудку (*Acrocephalus paludicola*). Перший вид відомий за усним повідомленням (Рединов, Петрович, 2008), а очеретянка прудка лише за картографічним матеріалом з ЧКУ (1994), не підтвердженим фактичними даними. З іншої сторони, нами внесено в список яструба коротконогого (*Accipiter brevipes*) та вівсянку чорноголово (*Emberiza melanocephala*), оскільки їх спостерігали на прилеглій території, в Одеській та Херсонській областях, і їх перебування вірогідне й на дослідженій території. Додамо, що яструба коротконогого легко сплутати з яструбом малим (*Accipiter nisus*) Щодо «загадкового» тонкодзьобого кульона (*Numenius tenuirostris*) то ми його залишаємо в списку, оскільки є факти здобуття цього кулика сторічної давнини (Пачоський, 1909). Спостереження цього виду в останні десятиріччя (Рединов, 2001; Панченко, Форманюк, 2006) не підтвержені орнітофауністичною комісією «Робочої групи по кулікам» (м. Москва).

Таблиця 1

Перелік рідкісних птахів Миколаївської області

№	Вид	Статус охорони	Характер перебування		Примітки
			1989–1999	2000–2010	
1	2	3	4	5	6
1.	Пелікан рожевий <i>Pelecanus onocrotalus</i>	ЧКУ	К	К	Пік чисельності в травні
2.	Пелікан кучерявий <i>Pelecanus crispus</i>	ЧКУ, ЄЧС, ЧС МСОП	Зл.	К	Поодинокі зустрічі, останні в 2010 р.
3.	Баклан малий <i>Phalacrocorax pygmaeus</i>	ЧКУ, ЄЧС	К, М	К, М	Можливі спроби гніздування
4.	Балан чубатий <i>Phalacrocorax aristotelis</i>	ЧКУ	Нс	Нс	Раніше гніздився на о. Березань

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
5.	Чапля жовта <i>Ardeola ralloides</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Відомо 4-5 місць гніздування
6.	Косар <i>Platalea leucorodia</i>	ЧКУ	М, К	М, К	
7.	Коровайка <i>Plegadis falcinellus</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Відоме одне місце гніздування
8.	Лелека чорний <i>Ciconia nigra</i>	ЧКУ	К, М	К, М	В зграях 1-38 особин
9.	Гуска мала <i>Anser erythropus</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	М, З	М	Дуже рідкісна
10.	Казарка червоновола <i>Rufibrenta ruficollis</i>	ЧКУ, ЄЧС, ЧС МСОП	М, З	М, З	Чисельність зимуючих особин зменшилась
11.	Лебідь малий <i>Cygnus bewickii</i>	ЧКУ	Нс	М, З	В зграях від 1 до 12 ос.
12.	Огар <i>Tadorna ferruginea</i>	ЧКУ	Зл.	М, К	Спостерігали від 1 до 7 ос.
13.	Нерозень <i>Anas strepera</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Чисельність не перевищує 15 пар
14.	Чернь червонодзьоба <i>Netta rufina</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Гніздиться до 5 пар
15.	Чернь білоока <i>Aythya nyroca</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	Г ?, М	Г ?, М	Гніздиться до 5 пар
16.	Гоголь <i>Vicephala clangula</i>	ЧКУ	М, З	М, З	До 5 тис. ос. зимує
17.	Пухівка <i>Somateria mollisima</i>	ЧКУ	Г, З, К	Г, З, К	Чисельність зменшилась. В 2009 р. обліковано в квітні 700 ос.
18.	Крех середній <i>Mergus serrator</i>	ЧКУ	Г, М, З	Г ?, М, З	До 5 пар

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
19.	Скопа <i>Pandion haliaetus</i>	ЧКУ	М	М	Помітний проліт на Кінбурнському п-ові
20.	Шуліка чорний <i>Milvus migrans</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Чисельність біля 100 пар
21.	Лунь польовий <i>Circus cyaneus</i>	ЧКУ	З, М	З, М	Зимують сотні – тисячі ос.
22.	Лунь степовий <i>Circus macrourus</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	М	М	До десяти реєстрації в один рік
23.	Лунь лучний <i>Circus pygargus</i>	ЧКУ	М, Г?	М	Можливе спора-дичне гніздування, зокрема в ПЗ «Слан. степ»
24.	Яструб коротконогий <i>Accipiter brevipes</i>	ЧКУ	М?	М?	
25.	Канюк степовий <i>Buteo rufinus</i>	ЧКУ	Г, М, З	Г, М, З	Чисельність біля 100 пар
26.	Зміїд <i>Circaetus gallicus</i>	ЧКУ	М, К	М, К	Чисельність стабільна, близько 15 пар
27.	Орел-карлик <i>Hieraetus pennatus</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Чисельність стабільна, до 15 пар
28.	Орел степовий <i>Aquila rapax</i>	ЧКУ	Зл	Зл	Раніше гніздився в р-ні м. Очаків, відомий заліт в 1989 р.
29.	Підорлик великий <i>Aquila clanga</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	М, З	М, З	Поодинокі особини
30.	Підорлик малий <i>Aquila pomarina</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Чисельність стабільна, 5-7 пар
31.	Могильник <i>Aquila heliaca</i>	ЧКУ, ЄЧС, ЧС МСОП	Г?, М, К	Г?, М, К	В гніздовий період спостерігався в Доманівському р-ні

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
32.	Беркут <i>Aquila chrysaetos</i>	ЧКУ	М, 3	М, 3	По 1-2 особини спостерігали одночасно
33.	Орлан-білохвіст <i>Haliaeetus albicilla</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	Г, М, 3	Г, М, 3	Чисельність зросла. Гніздиться 1-3 пари, зимує 50-300 ос.
37.	Кібчик <i>Falco vespertinus</i>	ЧС МСОП	Г, М	Г, М	Чисельність сильно впала й не перевищує 600 пар. Восени до 21 тис. особин
38.	Боривітер степовий <i>Falco naumanni</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	Зл.	Зн	
39.	Журавель сірий <i>Grus grus</i>	ЧКУ	М, К	М, К	Восени пролітає більше 2 тис. ос. (2010 р.)
40.	Журавель степовий <i>Anthropoides virgo</i>	ЧКУ	М, К	М, К	Дуже рідкісний
41.	Деркач <i>Crex crex</i>	ЄЧС, ЧС МСОП	Г, М	Г, М	Поширений в бас. р. Південний Буг
42.	Дрохва <i>Otis tarda</i>	ЧКУ, ЄЧС, ЧС МСОП	Г ?, 3 ?	Г ?, 3 ?	Вірогідне гніздування в р-ні ПЗ «Сланецький степ»
43.	Хохітва <i>Tetrax tetrax</i>	ЧКУ, ЄЧС, ЧС МСОП	Зл.	Зл.	Єдина реєстрація в 2000 р. на Кінбурнському п-ві
44.	Лежень <i>Burhinus oedicnemus</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Гніздиться на Кінбурнському півострові та материка

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
45.	Пісочник великий <i>Charadrius hiaticula</i>	ЧКУ	М	М	Інтенсивність прольоту зменшилась
46.	Пісочник морський <i>Charadrius alexandrinus</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Гніздиться до 50 пар. Чисельність зменшилась.
47.	Кулик-довгоніг <i>Himantopus himantopus</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Чисельність коливається, до 100 пар
48.	Чоботар <i>Recurvirostra avosetta</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Чисельність коливається, до 100 пар
54.	Кульон середній <i>Numenius phaeopus</i>	ЧКУ	М	М	Зграї чисельністю до 40 ос.
55.	Грицик великий <i>Limosa limosa</i>	ЧС МСОП	М, К	М, К	Десятки-сотні птахів в зграях
56.	Дерихвіст лучний <i>Glareola pratincola</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Останній випадок гніздування в 2007 р.
57.	Дерихвіст степовий <i>Glareola nordmanni</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	Зл.	Зл.	Гніздився до 1985 р. В 2000-10 рр. одна зустріч
58.	Мартин каспійський <i>Larus ichthyaetus</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Востаннє гніздився на о. Березань в 2005 р.
59.	Крячок каспійський <i>Hydroprogne caspia</i>	ЧКУ	М, К	М, К	До 40 ос. відмічалось на Кінбурнському п-ві
60.	Крячок малий <i>Sterna albifrons</i>	ЧКУ	Г, М, К	Г, М, К	Гніздиться 25-120 пар. Чисельність зменшилась

1	2	3	4	5	6
61.	Пугач <i>Bubo bubo</i>	ЧКУ	Нс.	Нс.	Зниклий вид
62.	Сова болотяна <i>Asio flammeus</i>	ЧКУ	Г, М, К, З	Г, М, К, З	Поширена спорадично по всій області
63.	Совка <i>Otus scops</i>	ЧКУ	Г, М	Г, М	Поширена спорадично по всій області
64.	Сипуха <i>Tyto alba</i>	ЧКУ	Нс.	Зл.	Знайдена мертва особина 13.11.2009 р.
65.	Сиворакша <i>Coracias garrulus</i>	ЧКУ, ЧС МСОП	Г, М	Г, М	Гніздиться до 150 пар
66.	Синяк <i>Columba oenans</i>	ЧКУ	М	М, З	В зграях до 40 ос.
67.	Сорокопуд червоноголовий <i>Lanius senator</i>	ЧКУ	М	М	Поодинокі зустрічі весною
68.	Сорокопуд сірий <i>Lanius excubitor</i>	ЧКУ	М, З	М, З	Зимує по всій території
69.	Шпак рожевий <i>Sturnus roseus</i>	ЧКУ	М, К, Г	М, К, Г	Останні випадки гніздування в 1997 р. та 2003 р.
70.	Золотомушка червоночуба <i>Regulus ignicapillus</i>	ЧКУ	М	М	Виявлений в приморській смузі – оди- ниці-десятки особин
71.	Скеляр строкатий <i>Monticola saxatilis</i>	ЧКУ	Зл., М ?	Нс.	Дві реєстрації на Кінбурн- ському півострові
72.	Вівсянка чорноголова <i>Emberiza melanocephala</i>	ЧКУ	М ?	М ?	

Умовні позначення: Г – гніздить; М – мігрує, З – зимує, К – кочує, Зл. – залітний; Нс. – не спостерігався; «?» – вірогідно, гніздиться, мігрує або зимує.

Практично всі ці види спостерігались і в заповідних об'єктах. В останні 20 років в межах ПЗ «Сланецький степ» обліковано 26 видів (Редінов, 2006), в РЛП «Тилігульський» – 59 (для всього лиману) (Редінов, 2006), в РЛП «Кінбурнська коса» – 62 (Петрович, Редінов, 2008а), в РЛП «Гранітно-степове Побужжя» – 29 (Домашевский, 2001; наші дані), в РЛП «Приінгульський» – мінімум 2 (наші дані), ДЗ «Рацінська дача» – мінімум 6 (Олейник, Редінов, 2005, 2006). 3 рідкісних видів котрі гніздяться чи, вірогідно, гніздяться в Миколаївській області, практично всі представлені і в об'єктах ПЗФ – 24 з 28. Лише за межами заповідних територій спостерігали гніздування коровайки (*Plegadis falcinellus*), балабана (*Falco cherrug*) та мартина каспійського (*Larus ichthyaetus*). На заповідних територіях зараз практично не гніздиться кібчик (*Falco vespertinus*), котрий зберігся переважно в приморській 50-км смузі.

Щодо інших видів, можна вказати наступне. Чисельність канюка степового (*Buteo rufinus*), який вперше знайдений на гніздуванні в 1991 р., зростає. Дещо зростає й чисельність орлана-білохвоста на Кінбурнському півострові. Шуліка чорний, крім острівних лісів, освоїв для гніздування також лісосмуги серед полів. Відносно стабільними є популяції орла-карлика (*Hieraaetus pennatus*) та підорлика малого (*Aquila pomarina*), гніздування яких приурочене до острівних лісів. Гніздування могильника (*Aquila heliaca*) сумнівне (Милобог и др., 2008).

В останнє десятиріччя виявлені нові місця гніздування жовтої чаплі (*Ardeola ralloides*).

Гніздування рідкісних гусеподібних: нерозень (*Anas strepera*), чернь червонодзьоба (*Netta rufina*), чернь білоока (*Aythya nyroca*), пухівка (*Somateria mollissima*), крех середній (*Mergus serrator*) приурочене переважно до Кінбурнського півострова та островів Чорноморського біосферного заповідника. Зауважимо, що протягом останніх 10 років чисельність пухівки зменшилась приблизно в 10 разів, чисельність інших видів є критично низькою. Натомість, в останні роки почастишали реєстрації огара (*Tadorna ferruginea*), що дає можливість припустити можливість спроб гніздування цього виду.

Лише на Кінбурнському півострові гніздиться кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*), чисельність якого низька але стабільна (Петрович, Редінов, 2008). Щорічні коливання чисельності характерні для кулика-довгоніга (*Himantopus himantopus*) та чоботаря (*Recurvirostra avosetta*), поширених переважно в приморській смузі. Зауважимо, що спроби гніздування цих куликів спостерігали і на внутрішніх водоймах, вдаліні від морського узбережжя. Низькою залишається чисельність

морського пісочника (*Charadrius alexandrinus*), екологічно прив'язаного до солончаків, островів та кіс Кінбурнського півострову, Тилігульського лиману та оз. Солонець Тузли. В подібних місцях гніздиться і крячок малий (*Sterna albifrons*), чисельність якого хоча й коливається, але є низькою. Дерихвіст лучний (*Glareola pratincola*) практично зник на гніздуванні, але численна колонія цього виду існує поблизу кордонів Миколаївської області, біля Ягорлицької затоки в Херсонській області.

Сиворакша (*Coracias garrulus*) є звичайним видом урвистих берегів моря та лиманів, в материковій частині гніздиться рідко. З інших рідкісних птахів в межах Миколаївщини гніздяться: лежень (*Burhinus oedipnemos*), деркач (*Crex crex*), сова болотяна (*Asio flammeus*) та совка (*Otus scops*), але стан їх популяції невідомий. Вірогідно, поодинокі продовжує гніздиться дрохва (*Otis tarda*). Інвазійний вид – шпак рожевий (*Sturnus roseus*) востаннє гніздився в 2003 р. (Редінов, 2006).

Для окремих видів територія області має важливе значення і в позагніздовий період. Так, територія РЛП «Кінбурнська коса» разом з прилеглими ділянками, відіграє важливу роль як місце зимівлі орлана-білохвоста та кочівель пелікана рожевого (*Pelecanus onocrotalus*). Останній гніздиться в Чорноморському біосферному заповіднику. В Очаківському районі в останні роки виявлено два місця масового скупчення кібчиків на ночівлю в період осінньої міграції (Петрович, Редінов, 2008 б; спостереження 2009-2010 рр.).

Також заслуговують на увагу зустрічі в останні роки лебедя малого (*Cygnus bewickii*), що свідчать про формування цим видом нових місць зимівель та прольоту, що свого часу відбулось і з казаркою червоноволою (*Rufibrenta ruficollis*). Після майже 50-ного проміжку, підтверджено перебування в області сипухи (*Tyto alba*).

Зауважимо, що дані стосовно статусу перебування та чисельності більшості рідкісних видів в Миколаївській області, наведені в новій редакції ЧКУ (2009), не відповідають дійсності.

З точки зору екологічної класифікації та географо-генетичної структури (Белик, 2000) рідкісні гніздуючі види птахів (n = 28) відносяться до «лімнофілів» – 14, «дендрофілів» – 7, «кампофілів» – 4 та «склерофілів» – 3. Та представлені 10 фауністичними комплексами: неморальний – 1, пустельно-гірський – 4, пустельно-степовий – 2, бореальний – 1, лісостеповий – 2, алювіофільний – 1, тропічний – 10, прадавній-лісостеповий – 1, лиманний – 4, арктичний – 2 види. Таким чином, серед рідкісних видів більшість є «лімнофілами» (50 %) та представниками тропічного комплексу (36 %).

Стан охорони птахів в останні роки суттєво не покращився. Реальна охорона птахів, точніше території, існує лише в ПЗ «Сланецький степ», що передбачено його статусом. В регіональних ландшафтних парках, заказниках, урочищах, де проводиться сільськогосподарська, рекреаційна діяльність, полювання, рідкісні птахи збереглись переважно за рахунок збереження біотопів. Важливу роль для птахів мають і військові полігони, хоча значні площі їх в останні роки й задіяні під сільськогосподарську діяльність.

Чинники негативного впливу на популяції рідкісних птахів залишились тими ж, що і раніше (Редінов, Петрович, 2003). Слід лише додати, що низка посушливих років значно вплинула на стан гніздових популяцій лімнофільних видів та ефективність деяких біотехнічних заходів (Петрович, 2000; Редінов, 2008). Додамо, що в 1990-х рр. був занепад в сільському господарстві (поля не оброблялись, практично не використовувалась агрохімія), а в 2000-х рр. ситуація докорінно змінилась (обробляються практично всі поля, агрохімія використовується в останні 6-7 років приблизно на 90 % площі). Останнє безсумнівно теж вплинуло на стан популяцій рідкісних видів. Вірогідно на стан популяцій кібчика та сиворакші вплинуло і стрімке зростання чисельності і розселення яструба великого (*Accipiter gentilis*) (Редінов та інші, 2008).

Література

1. Ардамацкая Т. Б. Редкие и исчезающие птицы Черноморского государственного биосферного заповедника АН УССР и сопредельных территорий // Редкие птицы Причерноморья. – Киев; Одесса: Лыбидь, 1991. – С. 54–69.
2. Белик В. П. Птицы степного Придонья: формирование фауны, ее антропогенная трансформация и вопросы охраны. – Ростов-на-Дону, 2000. – 376 с.
3. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Стригунов В. И. О гнездовании каравайки (*Plegadis falcinellus*) в Николаевской области // Птицы Азово-Черноморского региона (Мат. II съезда и научной конф. АЧОС). – Николаев, 2003. – С. 7.
4. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Распространение могильника (*Aquila heliaca* Sav.) в степной зоне Украины // Новітні дослідження соколоподібних та сов (Мат-ли III міжн. Наук. Конф. «Хижі птахи України»). – Кривий Ріг, 2008. – С. 51–54.
5. Гержик И. П. Гидрофильная орнитофауна Тилигульской пересыпи и перспективы ее сохранения // Управление и охрана побережий Северо-Западного Причерноморья (мат. Межд. Симпоз., 30.09-6.10.1996 г. Одесса). – Одесса, 1996. – С. 76–77.
6. Гержик И. П. Гнездование редких голенастых птиц на Тилигульском лимане // Птицы Азово-Черноморского региона (Мат. II съезда и

- научной конф. АЧОС, Николаев, 21-23.02.2003 г.). – Николаев, 2003. – С. 8–10.
7. Домашевский С.В. Орнитофауна регионального ландшафтного парка «Гранитно-Степное Побужье» // Заповідна справа в Україні. – 2001. – Т. 7. Вип. 2. – С. 23–29.
 8. Костюшин В. А., Мирошниченко В. И. Хищные птицы некоторых заповедных объектов Николаевской области // Практичні питання охорони птахів. – Чернівці, 1995. – С. 165–168.
 9. Костюшин В. А. «Христофоровские плавни» как перспективная ИВА – территория // Матер. Наук. Конф. «Території, що важливі для збереження птахів в Україні». – Київ, 1996. – С. 139–140.
 10. Кошелев А. И., Корзюков А. И., Лобков В. А., Пересадько Л. В. Анализ численности редких видов птиц в Одесской области // Редкие птицы Причерноморья. – Киев; Одесса, 1991. – С. 9–35.
 11. Милобог Ю. В., Ветров В. В., Стригунов В. И. Современное состояние хищных птиц бассейна реки Ингулец // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – Вып. 5. – Мелитополь; Симферополь : Бранта-Сонат, 2002. – С. 14–24.
 12. Милобог Ю. В., Ветров В. В., Стригунов В. И. О распространении и численности малого подорлика в степной зоне Украины // Изучение и охрана большого и малого подорликов в Северной Евразии (Мат-лы V конф. По хищным птицам Северной Евразии). – Иваново: Изд-во Ивановского университета, 2008. – С. 215–217.
 13. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області у 2004 р. // під заг. ред. Є. О. Седлецького. – Миколаїв : МДУ, 2005. – 97 с.
 14. Олейник Д. С., Рединов К. А. Материалы к орнитофауне Николаевской области // Беркут. – 2005. – Т. 14. – Вип. 2. – С. 265–267.
 15. Олейник Д. С., Рединов К. А. Гнездящиеся хищные птицы заказника «Рацинская дача» // Заповідна справа в Україні. – 2006. – Т. 12. – Вип. 2. – С. 42–44.
 16. Панченко П. С., Форманюк О. А. Вести из регионов: Украина // Информационные материалы рабочей группы по куликам. – М., 2006. – № 19. – С. 12–13.
 17. Петрович З. О. Досвід приваблювання колоніальних птахів на гніздування // Птиці Азово-Черноморського регіону на рубежі тисячолеттів. – Одеса : АстроПринт, 2000. – С. 51–52.
 18. Петрович З. О., Рединов К. О. Зустрічі куликів в зимовий період на Кінбурнському півострові // Бранта : Сб. научних трудов Азово-Черноморської орнитологічної станції. – 2006. – Вип. 9. – С. 191–194.
 19. Петрович З. О., Рединов К. О. Значення Кінбурнської коси в збереженні орлана-білохвоста в зимовий період // Бранта : Сб. научних трудов Азово-Черноморської орнитологічної станції. – 2007. – Вип. 10. – С. 156–164.

20. Петрович З. О., Редінов К. О. Рідкісні види птахів в регіональному ландшафтному парку «Кінбурнська коса» // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Біологія». – Ужгород, 2008а. – Вип. 23. – С. 100–104.
21. Петрович З. О., Редінов К. О. Знахідка місця скупчення кібчиків в період осінньої міграції в Північно-Західному Причорномор'ї // Новітні дослідження соколоподібних та сов (Мат-ли III міжн. наук. Конф. «Хижі птахи України») – Кривий Ріг, 2008б. – С. 286–289.
22. Подушкин Д. А. Заметки о перелетах и гнездовании птиц в окрестностях Днепровского лимана // Записки Крымского об-ва естествоиспыт. – 1912. – № 11. – С. 80–95.
23. Прокопенко С. П., Костюшин В. А. Охраняемые виды птиц в 30-километровой зоне Южноукраинской АЭС // Вестник зоологии. – 1993. – № 3. – С. 87.
24. Редінов К. А. Материалы по редким и малочисленным видам птиц Николаевской области // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 1999. – Вып. 2. – С. 152–158.
25. Редінов К. А. Встречи тонкоклювого кроншнепа и белохвостой пугалыцы в Николаевской области // Инф. мат.рабочей группы по куликам. – М. : 2001. – Вып. 14. – С. 38–40.
26. Редінов К. А. Современный статус дрофы в Николаевской области // Мат-лы конф. «Международная общественность за сохранение дрофы». – Харьков-Мартовая, 2002. – С. 24–29.
27. Редінов К. О. Гніздування куликів на ставку Покровського рибгоспу в 1999 р. // Птицы Азово-Черноморского региона: мониторинг и охрана (мат. II съезда и научной конференции АЧОС). – Николаев, 2003. – С. 54–55.
28. Редінов К. О., Петрович З. О. Рідкісні види птахів у Миколаївській області та стан їх охорони // Біорізноманіття як ключовий елемент збалансованого розвитку: регіональний аспект : Мат. Всеукраїнської конференції молодих вчених (Миколаїв, 30–31.10.2003 р.). – Миколаїв: МДУ, 2003. – С. 55–67.
29. Редінов К. О. Орнітофауна природного заповідника «Сланецький степ» // Заповідна справа в Україні. – 2006. –т. 12. – вип.1. – С. 46–56.
30. Редінов К. О. Рожевий шпак у Миколаївській області // Беркут. – 2006а. – Т. 15. – Вип. 1–2. – С. 138–141.
31. Редінов К.О. Рідкісні види птахів на Тилігульському лимані // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження : VI Миколаївська обласна краєзнавча конференція. – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2006. – С. 321–323.
32. Редінов К. О., Петрович З. О. Нові гніздові знахідки канюка степового в Миколаївській області України // Бранта : Сб. научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2007. – Вып. 10. – С. 164–167.

33. Рединов К. А., Форманюк О. А., Панченко П. С. Встречи летящих аистов и журавлей на юго-западе Украины // Бранта : Сб. научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2006. – Вып. 9. – С. 114–122.
34. Редінов К. О. Сприяння збереженню рідкісних видів птахів в РЛП «Кінбурнська коса» // Збірник праць краєзнавчої конференції. – Миколаїв: «Можливості Кіммерії», 2008а. – С. 30–32.
35. Редінов К. О., Петрович З. О., Олійник Д. С. Яструб великий (*Accipiter gentilis* (L.)) у Миколаївській області // Новітні дослідження соколоподібних та сов (Мат-ли III міжн. наук. конф. «Хижі птахи України»). – Кривий Ріг, 2008б. – С. 326–337.
36. Редінов К. О., Петрович З. О., Форманюк О. О., Панченко П. С. Зимові спостереження підорлика великого (*Aquila clanga* Pall.) та беркута (*Aquila chrysaetus* (L.)) у Північно-Західному Причорномор'ї // Новітні дослідження соколоподібних та сов (Мат-ли III міжн. Наук. Конф. «Хижі птахи України»). – Кривий Ріг, 2008. – С. 338–343.
37. Стригунов В. И., Ветров В. В., Милобог Ю. В. Находки ходулочника (*Himantopus himantopus*) и авдотки (*Burhinus oedichnemus*) на Правобережной Степи Украины // Птицы Азово-Черноморского региона (Мат. II съезда и научной конф. АЧОС). – Николаев, 2003. – С. 101–102.
38. Стригунов В. И., Милобог Ю. В., Ветров В. В. Поширення підорлика малого, *Aquila pomarina* C.L. Brehm, на півдні України // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008а. – С. 365–366.
39. Стригунов В. И., Милобог Ю. В., Ветров В. В. Поширення канюка степового, *Buteo rufinus* (Cretzschm.), на півдні України // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008б. – С. 367–372.
40. Червона книга України. Тваринний світ / За ред. Акімова І. А. – Київ : Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
41. Черничко И. И., Юрчук Р. Н., Змиенко А. Б. Миграции куликов на морском побережье юго-запада Украины // Сезонные миграции птиц на территории Украины. – Киев : Наукова думка, 1992. – С. 164–182.
42. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). – Київ; Львів, 2007. – 112 с.
43. Форманюк О. А., Панченко П. С., Корзюков А. И. Динамика численности гнездящихся птиц низовьев Тилигульского лимана в 1998–2002 гг. // Птицы Азово-Черноморского региона (мат. конф.). – Одесса : АстроПринт, 2000. – С. 108–109.